

Наука, 2004. – 296 с. 9. *Почетцов Г.* Имидж: от фараона до президента.– К.: Адеф-Украина, 1997. – 328 с. 10. *Славова Л. Л.* Комунікативні стратегії та тактики у сучасному масмедійному політичному дискурсі: зіставний аспект (на матеріалі українських та американських інтернет-джерел) / Л.Л. Славова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/2210/1/06sllldzm.pdf>. 11. *Ткачук-Мірошніченко О. Є.* Імплікація в рекламному дискурсі (на матеріалі англомовної комерційної реклами): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / О.Є. Ткачук-Мірошніченко. – К., 2001. – 18 с. 12. *Чудинов А. П.* Современная политическая коммуникация: Учебное пособие / Отв. ред. А.П. Чудинов / Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2009. – 292 с. 13. *Шейгал Е. И.* Семиотика политического дискурса. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2004. – 326 с. 14. *Шовкун І. В.* Політична реклама як комунікативний процес: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / І.В. Шовкун. – Львів, 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/17699.html>.

Козлова А.О., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЕМОЦІЙНИЙ КОНЦЕПТ "СТРАХ" У КИТАЙСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У статті здійснено аналіз деяких особливостей вербалізації емоційного концепту «страх» за допомогою фразеологічних одиниць та нейтральної лексики китайської мови; виявлено основні чинники, які впливають на формування певного образу емоції страху у свідомості носіїв китайської мови.

Ключові слова: емоційний концепт, страх, фразеологізм.

В статье проанализированы некоторые особенности вербализации эмоционального концепта «страх» с помощью фразеологических единиц и нейтральной лексики китайского языка; выявлены основные факторы, которые влияют на формирование определенного образа эмоции страха в сознании носителей китайского языка.

Ключевые слова: эмоциональный концепт, страх, фразеологизм.

In the article some features of the concept FEAR verbalized in phraseological units and neutral vocabulary of Chinese language have been analyzed; the main factors concerning the ways of comprehending fear by Chinese people are suggested.

Key words: emotional concept, fear, phraseological unit.

Останнім часом у лінгвістичній науці дедалі більше уваги приділяється проблемі, пов'язаній із визначенням ролі мови у творенні світогляду людини. На питання, як мова може вплинути на ментальність, як бачать світ носії різних мов, відповідає когнітивний аналіз мови.

Завдання когнітивної лінгвістики полягає у дослідженні складних взаємовідношень науки про мову з наукою про людську психіку та в розгляді мови у її зв'язку з людиною, яка безпосередньо впливає на її виникнення та функціонування.

В основі сучасної когнітивної лінгвістики лежить важливе і потрібне для вивчення мови поняття «концепт». Як термін це поняття все частіше використовується дослідниками, що займаються проблемами мовного представлення пізнавальної діяльності людини. Вивчення концептосфери мови дозволяє виявляти особливості ментального світу того чи іншого етносу, відповідно пізнати культуру народу на різних етапах її становлення [Никишина 2002, 4].

Концепт має складну, багатомірну структуру, що включає, окрім поняттєвої основи, соціо-психо-культурну частину, яка не стільки мислиться носієм мови, скільки переживається ним; вона включає асоціації, емоції, оцінки, національні образи і конотації, притаманні певній культурі. Із концептів складається семантичний простір конкретної мови, а за семантичним простором можна судити про структури знань у їх конкретно-національному відображенні [Маслова 2001, 3].

Когнітивною структурою представлення знань про емоцію «страх» виступає емоційний концепт «страх», під яким розуміється складний, динамічний смисловий конструкт людської свідомості, сутність якого обумовлюється єдністю етнічного, соціокультурного та особистісного досвіду конкретного мовця про цю емоцію. Страх у його концептуально-мовному представленні – це знання про стан, який переживається або вже був пережитим. Йому завжди передує певна ситуація, яка категоризується індивідом як небезпека. Інша концептоутворююча ознака страху – інформація про те, що з нами відбувається під час переживання цієї емоції [Борисов 2004, 1].

Номінативні засоби актуалізації концепту поділяються на первинні та вторинні. Під первинними розуміються номінанти концепту (члени синонімічного ряду), до вторинних засобів номінації належать одиниці метафоричного осмислення цього концепту, включаючи й фразеологічні [Шумейко 2010, 6].

На основі аналізу дефініцій тлумачних словників китайської мови запропонуємо таке концептуальне поле емоції страху в китайській мові:

吃惊 (налякатися, здивуватися) – 怦 (боятися, страшитися) – 胆寒 (перелякатися, переляканий) – 害怕 (боятися, лякатися) – 惶遽 (боятися, бути охопленим страхом) – 惶恐 (лякатися, жахатися) – 忌憚 (побоюватися, боятися) – 惊 (злякатися, бути в паніці) – 惊愕 (наляканий, приголомшений) – 惊慌 (панікувати) – 惊恐 (лякатися, страшитися) – 惊吓 (налякатися, переляк) – 惧 (боятися) – 惧怕 (побоюватися, боятися) – 惧惕 (лякатися, відчувати страх) – 恐 (побоюватися) – 恐怖 (жах, паніка) – 恐慌 (переляк, панічний страх) – 恐惧 (боятися, жахатися) – 恐怕 (боятися, побоюватися) – 恐吓 (злякувати, жахати) – 怕 (боятися, побоюватися) – 生怕 (смертельно боятися) – 畏惧 (боятися, побоюватися) – 畏惧 (страшитися, боязкий) – 畏缩 (зіщулитися від страху, злякатись) – 畏惧 (боятися, лякатися) – 惹 (боятися, здрейфити) – 吓 (лякатися, лякати) – 吓倒 (злякати) – 吓唬 (страшити, злякувати) – 严憚 (боятися, побоюватися) – 忧惧 (боятися, тривожитися).

Усі вищенаведені елементи концептуального поля вживаються на позначення емоції «страх» у сучасній китайській мові. Візьмемо приклади із сучасного перекладу китайською мовою роману Джоан Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь»:

他焦急地四周张望了一下，发现其他人也像他一样害怕极了。

Гаррі схвильовано озирнувся й побачив, що всі теж перелякані.

荷米恩已经吓到不会思索了。Нажахана Герміона сповзла на підлогу.

荷米恩看来也是十分害怕，但她却去安慰哈利。Герміона була вкрай перелякана, але спробувала заспокоїти його.

Далі розглянемо лексичні засоби вторинної номінації емоційного концепту "страх" у китайській мовній картині світу. На нашу думку, це є доцільним, адже, як відомо, у фразеологізмах дуже виразно виявляється культурна своєрідність народів, їхній менталітет. Створюючи їх, люди трансформують цілі фрагменти свого світосприйняття у короткий, лаконічний вираз (у випадку із китайськими чен'юями це чотири ієрогліфи).

Під час дослідження фразеологізмів, що об'єктивують страх у китайській мові, ми виявили деякі "образні" моделі, які представляють найбільш значущі для носія цієї мови ознаки страху.

Деякі з таких ознак, характерних для китайської культури, не є унікальними, наприклад:

貪生怕死 – «*чіплятися за життя, боятися смерті*» («*тремтіти за свою шкуру*»).

Страх смерті та жага до життя притаманні більшості народів світу. Проте є у китайців і своє традиційне уявлення про смерть, що пов'язане зі страхом, існує, так би мовити, і зворотній зв'язок: вони не лише боятися смерті, але й вірять, що смерть може настати через страх. Стан сильного переляку, зазвичай через стихійні лиха, сильну грозу чи зустріч із ворогом, є одним із випадків, у яких душа може лишити тіло, тобто людина може вмерти. Проте це лише тимчасова смерть, душу можна повернути назад, якщо провести відповідний ритуал, у кожному окремому випадку – різний. Так, наприклад, вважається, що якщо дитина до сліз злякалася пса, то її душа після цього перебуває із собакою, а щоб повернути її назад, треба відстригти у тварини шерстинку і покласти на дитячу одягу зі словами: «Братик повернувся!» чи «Сестричка повернулася!».

Особливістю відображення емоційного концепту "страх" у свідомості носіїв китайської мови можна вважати наявність образу «неспокійної душі», адже у традиційній китайській медицині існує уявлення про те, що окрім суттєвої шкоди фізичному здоров'ю людини, страх має згубний вплив і на людську психіку та духовність, він призводить до нестійкого душевного стану. Це видно з фразеологізму:

惊魂未定 – «*налякана душа ніяк не заспокоїлася*».

Характерним є те, що людина, яка переживає страх, переносить цей досвід на своє майбутнє, вона виявляє обережність у всіх ситуаціях, що нагадують їй про пережите:

三年怕惊绳 – «*три роки боятися мотузки*» («*один раз вкушений змією потім три роки боїться колодязної мотузки*»);

惊弓之鸟 – «*пташка, налякана луком*» («*одне дзижчання тятиви вже лякає птаха*»).

Образом страшної загрози, яка зумовлює емоційний стан страху, у китайській мовній картині світу може виступати *тигр*:

谈虎色变 – «*коли мова йде про тигра, змінюється обличчя*», тобто «*жахатися при одній згадці про щось*». Тигр у наведеному фразеологізмі є традиційним образом на позначення небезпеки, адже у китайській культурі саме тигр асоціюється із загрозливим Заходом і майже завжди зображується у негативному світлі та протиставляється священному образу дракона. Оскільки Захід

співвідноситься із білим кольором, то тигр також найчастіше зображується білим.

Фразеологічне осмислення емоційного концепту "страх" у китайській мові може бути представлене назвами тварин, поведінка і звички яких асоціюються з боязкою, несміливою поведінкою людини. Наприклад, однією з таких тварин для носіїв китайської мови є *миша*, що видно з наступного фразеологізму:

胆小如鼠 – *«жовчний міхур маленький, як у миші»*.

Цей фразеологізм є цікавим для аналізу і тому, що тут не випадково згадується саме жовчний міхур, адже, як прийнято вважати у традиційній китайській медицині, це орган, що відповідає за рішучість. Якщо у людини він добре розвинений та здоровий, то вона хоробра, відважна, сміливо та швидко приймає рішення, то така людина навпаки дуже нерішуча, боязка, її легко налякати, її часто мучить безсоння або сон із великою кількістю сновидінь. Образ жовчного міхура бачимо і у такому фразеологізмі:

胆胆俱裂 – *«серце і жовчний міхур луснули»*.

Тут присутній вже і образ серця, яке вважається у китайців центром людського існування і займає, на їхню думку, чи не найважливіше місце серед усіх органів людини. Зону серця китайці називають «вогняною зоною». Образ серця проілюстровано в багатьох фразеологізмах, що виражають емоцію страху:

心慌意乱 – *«серце хвилюється, думки сплутані»*;

心惊肉跳 – *«на душі тривога, плоть тремтить»*.

Аналіз фразеологізмів, у яких виражений концепт «страх», показав, що у китайській лінгвокультурі ознакою страху є блідий колір обличчя, адже саме колір обличчя займає одне із центральних місць у діагностиці здоров'я за традиційними китайськими уявленнями, наприклад:

脸色苍白 – *«бліде обличчя»*.

Тут «блідий», чи навіть «сірий» колір, який вказує на те, що людина вже пережила (у минулому) якусь неприємну подію, і це знайшло відображення на її обличчі тепер. На це вказує саме тьмянний, сірий відтінок, на противагу «чистому» білому обличчю, яке своєю чергою є ознакою неприємностей, що відбуваються із людиною зараз чи відбуватимуться у майбутньому.

Також є характерним уявлення про те, що людина, злякавшись чогось, одразу пітніє:

捏一把汗 – *«зібрати цілу жменю поту»*

Тут також має місце традиційна китайська медицина, яка передбачає, що органи ниркової зони, яку також називають «водною» зоною, відповідальні за переляк, тому, наприклад, китайці вважають, що якщо людина ввечері дивиться фільми жахів, то вночі вона буде сильно пітніти. Цей фразеологізм має свої еквіваленти і в українській мові, наприклад «у холодний піт кинуло», «циганський піт» тощо. Виходить, що такі уявлення не є суто китайськими, вони притаманні й іншим культурам, зокрема українській.

Таким чином, аналіз ілюстративних матеріалів свідчить про те, що в китайській мові існує досить широке концептуальне поле емоційного концепту «страх», усі елементи якого активно вживаються у сучасній китайській мові. Концепт "страх" актуалізується також і фразеологічними одиницями, які виразно демонструють особливості сприйняття небезпеки носіями китайської мови та культури, їхньої реакції на неї та вербалізації емоції «страх». Проаналізувавши фразеологізми на позначення страху, ми зробили висновок, що величезний вплив на формування у свідомості китайців певного образу цієї емоції мають традиційна медицина та міфологічні уявлення, саме через таку призму бачать страх носії китайської лінгвокультури.

1. *Борисов О. О.* Невербальні маркери вираження емоційного концепту "СТРАХ" (на матеріалі сучасної англійської художньої прози) // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 16. – Житомир: Редакційно-видавничий відділ ЖДУ імені Івана Франка, 2004. – С. 130–134. 2. *Китайская медицина* о повседневной жизни (по материалам китайских изданий) / Сост. П.В. Белоусов, А.В. Чемерис, И.Р. Кожевников. – Алматы, 2000. – 96 с. <http://zhong-yi.narod.ru/qiju/qiju.html>. 3. *Маслова В. А.* Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Изд. центр «Академия», 2001. – 20 с. 4. *Никишина И. Ю.* Понятие «концепт» в когнитивной лингвистике / И.Ю. Никишина // Язык. Сознание. Коммуникация: сб. стат. – М.: МАКС Пресс, 2002. – Вып. 21. – С. 5–8. 5. *Сизов С. Ю.* Китайско-русский словарь идиом. – Москва: Восток-Запад, 2005. – 318 с.; 6. *Шумейко О. В.* Місце невербальних компонентів вираження емоцій у процесі комунікації (на матеріалі англійської мови) // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Волинь, 2010. – С. 410–413.